

לקבלת העלון במייל
יש לשלוח בקשה
לכתובת המופיעה למטה

כל הזכויות שמורות למו"ל

מים זכים

זורשי רשומות אמרו 'אין מים אלא תורה'
שנאמר 'הוי כל צמא לכו למים' (ב"ק פב).

פרשת בשלח

- ד -

והנה ידידי הרה"ג ר' אהרן חיים הופנר שליט"א הראני, שמבואר במהרש"א (ערכין י: בד"ה וישראל אומרים שירה) שמה שאנו אומרים את שירת 'אז ישיר' בפסוד"ז, אין זה בתורת שירה, אלא הוי רק סיפור דברים, שירה שאמרו משה וישראל, ולכן אומרים את שירת 'אז ישיר' ברי"ה וביו"כ, עיי"ש.

אמנם גם לדברי המהרש"א הנ"ל, שאין אנו אומרים את שירת הים בתורת 'שירה', אך מ"מ אכתי יל"ע, האם אנו קוראים את הפרשה בתורת קריאת ת"ת, או"ד בתורת דברי תפילות.

- ה -

ובס"ד מצאתי שבקונטרס בענייני חנוכה ומגילה (מהגרר"א טורצין זצ"ל, מגילה עמי יד, בהע"י למטה) כתב בשם מרן הרב מבריסק זצ"ל, שקריאת פרשת השירה וקרי"ש, הויא מדין קריאת לימוד תורה, עיי"ש.

[ואמנם שוב ראיתי, שהגרמ"מ קארפ שליט"א כתב (וויבנו במקרא' פרשת בשלח עמי קנח), שאנו אומרים את שירת הים שבפסוקי דזמרה בתורת שירה, ולא בתורת קריאת הפרשה, עיי"ש].

ומעתה לכאוי יש מקום לומר, דהנידון הנ"ל גבי הרוצה לצאת באמירת השירה יד"ח שמו"ת, יהי תליא בחקירה הנ"ל, וכמבואר.

- ו -

אכן בפרשת 'שלח', שאלתי קמי' מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א, האם אפשר לצאת בפרשת ציצית שקוראים כל יום בסוף קרי"ש, יד"ח שנים מקרא של פרשת ציצית שבסוף פרשת שלח.

והשיב מרן שליט"א, שאין לצאת בזה יד"ח שנים מקרא, משום שאין עושים מצוות חבילות חבילות, - והיינו דאף אי נימא דאין בזה את החיסרון הנ"ל, של דברי תפילה לחוד, ודברי ת"ת לחוד, אך מ"מ אין לעשות כך, משום דאין עושים מצוות חבילות חבילות.

- ז -

והנה נחלקו הפוסקים, גבי הא דאין עושים מצוות חבילות, - דיש דס"ל דזהו רק כאשר עושה ב' פעולות בדבר אחד, וכגון שלא לברך ברכת המזון וגם לעשות קידוש היום, על אותו כוס (ע"י משנ"ב ס"י רעא, כח), - אך אין חיסרון לעשות פעולה אחת, ולכוין לצאת בה יד"ח שתי מצוות, - ומאידך יש פוסקים דס"ל, דגם בפעולה אחת אמרינן דאין עושים מצוות חבילות.

[וע"י במש"כ בשו"ת 'שבט הלוי' (ח"ט ס"י נט), שכשעושים ברית מילה בשבת בבוקר, אפשר לכוין בברכת הגפן שמברכים על הכוס של המילה, לצאת בזה גם יד"ח קידוש, ויאכלו מייד פת הבאה בכיסנין, - וזה עדיף מאשר לתת לתינוק לשתות את הכוס של המילה, - ואין בזה משום מצוות חבילות, דהרי כתבו מקצת גדולים, שכשעושה פעולה אחת ומכוין לצאת בה יד"ח שתי

אז ישיר משה ובני ישראל את השירה הזאת לה' ויאמרו לאמר אשירה לה' כי גאה גאה סוס ורכבו רמה בים: ... כי בא סוס פרעה ברכבו ובפרשיו בים וישב ה' עליהם את מי הים ובני ישראל הלכו ביבשה בתוך הים: (טו, א-ט).

מעשה באחד, בשבוע של פרשת 'בשלח', שכאשר אמר את 'שירת הים', בפסוקי דזמרה שבתפילת השחרית, כיוון לצאת בזה גם ידי חובת קריאת 'שנים מקרא', בכה"ג שלא הויא קריאה למפרע (ע"י במשנ"ב ס"י רפה, ו).

ויש לפלפל טובא בזה, האם שפיר למיעבד הכי, אם לאו, וכדלהלן.

- א -

דהנה יש לחקור במה שנהגו ישראל, לומר בכל יום בפסוקי דזמרה את 'שירת הים', ויש לחקור, האם המנהג הוא לקרוא את פרשת 'שירת הים' שכתובה בתורה, בתורת קריאת הפרשה שבתורה, ועצם קריאת הפרשה הויא שירה וזימרה להקב"ה.

או"ד שהמנהג הוא, לומר את 'שירת הים' בתורת 'שירה', ולא בתורת קריאת הפרשה שכתובה בתורה, - וכמו שבזמן שבני ישראל שרו את 'שירת הים', הרי זה הי' בתורת 'שירה', ולא בתורת קריאת הפרשה שכתובה בתורה, - ויל"ע בזה.

- ב -

והנה אי נימא כהצד הא', דאנו קוראים את 'שירת הים' בפסוד"ז, בתורת קריאת הפרשה שכתובה בתורה, אי"כ יש לדון, דיתכן דשרי לצאת בזה גם יד"ח שנים מקרא, - אך אי נימא כהצד הב', דאנו אומרים את 'שירת הים' בתורת 'שירה', אי"כ יתכן דאי"א לצאת בזה יד"ח שנים מקרא, וכדלהלן.

דהנה יעוי' בשו"ע, גבי מי שלא בירך ברכות התורה לפני התפילה (או"ח ס"י מז, ז-ח), שכתב וז"ל, 'ברכת אהבת עולם פוטרת ברה"ת, אם למד מייד בלי הפסק', [ואף אם התפלל וסיים התפילה, אינו נקרא בזה הפסק, כיון שאח"כ למד מייד - משנ"ב].

והוסיף השו"ע וז"ל, 'יש להסתפק, אי סגי בקורא קריאת שמע סמוך לה מייד בלי הפסק' עיי"ש, - ובבית יוסף (שם) מבואר, דהצד דקרי"ש לא מועילה להיחשב כדברי תורה שצריכים ללמוד מייד לאחר ברה"ת, 'משום דקרי"ש ותפילה לא חשיבי לימוד לעניין זה, דדברי תחנונים ותפילה לחוד, ודברי ת"ת לחוד, - וקרי"ש כדברי תפילות הוא', עיי"ש.

- ג -

ולפי"ז לכאוי י"ל דה"ה נמי בנידו"ד, דאי נימא דאנו אומרים את שירת הים בתורת קריאת הפרשה של שירת הים, אי"כ לכאוי יוכל לצאת בזה יד"ח שנים מקרא וכנ"ל, אך אי נימא שאנו אומרים את שירת הים בתורת 'שירה', אי"כ יתכן דאי"א לצאת בזה יד"ח שנים מקרא.

כיון שיש לדון שדברי תפילה לחוד, ודברי ת"ת לחוד, וכשאומרים את 'שירת הים' בתורת 'שירה', הרי זה כדברי תפילה, ומשא"כ קריאת שנים מקרא, שהיא מצד מצות ת"ת.

מצוות, אין זה נחשב למצוות חבילות עייש, - וע"ע במש"כ ב'ביאור הלכה' (סי' תרצה ב"ה או), ואכמ"ל בזה.

- ח -

ומעתה י"ל דה"ה נמי בנידו"ד, גבי מי שרוצה לצאת בשירת הים שבפסוד"ז, יד"ח שנים מקרא, דלפוסקים ש"ל שכשעושה ב' מצוות בפעולה אחת, אין זה שייך למצוות חבילות, אי"כ ה"ה נמי דבנידו"ד לא יהי' בזה חיסרון מצד מצוות חבילות, - אכן מרן הגר"ח"ק שליט"א השיב לי, שגם כשעושה ב' מצוות בפעולה אחת, יש בזה משום מצוות חבילות.

ושאלתי את מרן שליט"א, - לפי"ז כשיש ברית מילה בשבת, האם אפשר לצאת בכוס של המילה יד"ח קידוש?, והשיב מרן שליט"א, 'כשאין ברירה יוצאים בזה יד"ח קידוש', - [וע"ע בדרך אמונה (תרומו"ב, ב, יד, בבאור ההלכה ד"ה והטמאה)], - ויש לפלפל עוד בזה, אך אכמ"ל.

וי"שע ה' ביום ההוא את ישראל מיד מצרים וירא ישראל את מצרים מת על שפת הים: (יד, ל).

'והיו ישראל רואין אותם מתים, שנאמר 'וירא ישראל את מצרים מת', ומכירין אותם, - מה היו עושין להן, כל אחד ואחד מישראל נוטל כלבו, והולך ונותן רגלו על צוארו של מצרי, והיה אומר לכלבו, אכול מן היד הזו שנשתעבדה בי, אכול מן המעיים (נ.א. הזרועים) הללו שלא חסו עלי...'. (מדרש שוחר טוב, מזמור כב, - הובא בילקוט שמעוני, פ"ב בשלח רמז רמ).

והנה יעוי' במש"כ בשו"ע (יו"ד סי' שמש, א), שבפשוט מבואר בדבריו, שלדעתו גוי מת אסור בהנאה, [וע"ע בינקודות הכסף' וב'פתחי תשובה' (שם)], - ולכא"ו צ"ע טובא לדעת השו"ע שגוי מת אסור בהנאה, - מהא דאיתא במדרש ה"ל, שבני ישראל אמרו לכלבים שלהם, לאכול את הידים והמעיים של המצרים, וצ"ע טובא איך ה"י מותר להם ליהנות מגוי מת אסור בהנאה.

ויש לפלפל טובא בזה, וכדלהלן.

- א -

דהנה שאלתי את הני"ל קמ"י דמרן הגר"ח קניבסקי שליט"א, לדעת השו"ע שגוי מת אסור בהנאה, צ"ע בהא דאיתא במדרש הני"ל, שבני ישראל אמרו לכלבים שלהם, לאכול את הידים והמעיים של המצרים, וצ"ע איך ה"י מותר להם ליהנות מגוי מת אסור בהנאה.

ושאל מרן שליט"א 'מה הם נהנו בזה?', - ושאלתי, 'הרי הם נהנו מזה, בכך שהם לא יצטרכו לתת להם ארוחת צהריים', והשיב מרן שליט"א 'כלבים תמיד רעבים', - [כלומר שלא הייתה לבני ישראל הנאה מזה, כיון שלאחר שהכלבים אכלו את המצרים, הם באו לבקש את ארוחת הצהריים הרגילה, כמדי יום ביומו], ואח"כ הוסיף מרן שליט"א ואמר את הביטוי, 'רעב ככלב' (גיטין נו.), - ע"כ ממרן שליט"א.

[וע"ע בסוף ביאור המבי"ט על 'פרק שירה' (נדפס בסוף ספר 'בית אלקים') שכתב ז"ל, '... והכלבים עזי נפש לא ידעו שבעה, כי הם משונים משאר בע"ח שיש להם קבע לאכילתם פעמים ביום... כמו שיש קבע לאדם כן יש להם שהם שבעים, - והכלבים הם עזי נפש, כי המאכל הוא חיי הנפש, ובעוז נפשם אינם שבעים...', עיי"ש באריכות].

- ב -

והנה קיי"ל בשו"ע בה"ל נזקי ממון (ח"מ סי' שצא, ח), 'אכלה (הבהמה) ברשות הרבים, משלם כל מה שנהנית...', - כלומר, אף שפטרה התורה מלשלם נזק שלם כשאכלה ברשות הרבים, מ"מ מה שנהנית צריך לשלם (סמ"ע).

ומעתה לפי דברי מרן שליט"א הני"ל לכא"ו יעלה, שאם כלב יאכל ברשות הרבים, אזי בעליו יהי' פטור לגמרי מתשלומין, כיון

שאף שבעלמא בשאר הבהמות, צריך לשלם מה שנהנה, אך מ"מ באכילת כלבו הרי הוא לא נהנה כלל, כיון ש'כלבים תמיד רעבים', ולאחר שהכלב יאכל את מה שמצא לאכול ברשות הרבים, הרי הוא יבוא לבקש מבעליו את ארוחת הצהריים הרגילה, כמדי יום ביומו, ואי"כ יעלה שהבעלים יהי' פטור לגמרי מתשלומין בכה"ג.

- ג -

אמנם באמת צ"ע טובא בזה, משום דהנה קיי"ל בשו"ע (ח"מ סי' שצא, ו), 'כלב שהמית כבש, וחתול שהמית תרנגולים גדולים ואכלם... - אבל דמי הנבילה משלם, ברשות הניזק נזק שלם, וברשות הרבים מה שנהנית, שאכילה אינו שינוי, שכן דרכן לאכול נבילות, אפי' של בהמות גדולות', עכ"ל.

הרי לן להדיא, שעל מה שכלבו אכל ברשות הרבים, הוא צריך לשלם מה שנהנה, - ומעתה צ"ע לדברי מרן שליט"א, מדוע אינו פטור לגמרי, משום שאין לבעליו שום הנאה, כיון שאכילת הכלב לא חסכה לבעליו מאומה, שהרי כלבים תמיד רעבים וכנ"ל, וצ"ע.

- ד -

ויתכן ליישב בזה, דשאני התם גבי חיוב ממון מדין 'נהנה', דאע"פ דבאמת הכלב יבוא לבקש את ארוחת הצהריים כמדי יום, אך מ"מ בעליו הרי לא יתן לו את האוכל כמדי יום, כיון שבעליו יודע שהכלב כבר אכל, והוא לא יחלה מרעב (ואע"פ שכלב תמיד רעב וכנ"ל), ולכן הבעלים צריך לשלם מה שנהנה.

אך לגבי מה שהכלבים אכלו את המצרים, שהנידון מצד שאסור ליהנות מגוי מת, יתכן לומר שבני ישראל גמרו בדעתם, שכאשר הכלב יבוא לבקש את ארוחתו, הם יתנו לו כרגיל, והכלב הרי יאכל כרגיל עד הפירור האחרון, כיון שכלב תמיד רעב וכנ"ל, ואי"כ בני ישראל לא נהנו מהמצרים המתים מאומה.

ואע"פ שאסור ליהנות מאיסור הנאה, גם בכה"ג שיזרוק לים המלח מממונו כנגד מה שנהנה מהאיסור הנאה (עי' ביאילת השחר', נדרים לג: עמ' קנז), אך מ"מ הכא שאני, כיון שאת אותו הממון ממש שהי' צריך לארוחת הכלב, הרי יוציא לבסוף לארוחת הכלב, ואי"כ יש לדון דזה שאני, ממי שנהנה מאיסור הנאה, ואח"כ זורק מממונו לים המלח, וע"ע בזה, ואכמ"ל.

- ה -

ואמנם לעצם הקושיא הני"ל, כיצד בני ישראל נהנו מהמצרים המתים, יש לתרץ עוד, דהנה גבי בני ישראל ה"י נס גדול, ששיירי הבצק והמצוות שהוציאו עימם ממצרים, הספיקו להם לששים ואחת סעודות כמובא ברש"י (טז, א), ומעתה לכא"ו יל"ע, מה אכלו כל הבהמות של בני"י במדבר היבש, בכל הזמן הני"ל, והרי בני"י לא הכינו צידה לדרך ואפי' בשביל עצמם (יב, לט), ויל"ע.

ואי נימא שהי' איזשהו נס, שהי' לבהמות מה לאכול בדרך נס, אי"כ יש ליישב בפשיטות את הקושיא הני"ל, ד"ל דבני"י לא נהנו מהמצרים המתים מאומה, בזה שכלביהם אכלו אותם, כיון שבין כה לא הי' לבני"י שוק, שבו היו קונים אוכל לבהמותיהם, אלא הכל הי' בדרך נס, ואי"כ הם לא נהנו מהמצרים שום הנאת ממון, - ודו"ק ונפלא.

<p>לעילוי נשמת הגאון רבי שלום בן ציון ב"ר שמואל פלמן זצ"ל מח"ס 'שלמי תודה' - י"ב בשבט תשע"ה</p>
<p>ניתן לזכות את הרבים ולהגדיל תורה ולהאדירה ע"י שליחת תגובות הערות והוספות</p>
<p>בטלפון: 079-536-8174</p>
<p>[כיום ישנם כ-50 תלמידי חכמים שליט"א המאויינים לתגובות שהתקבלו במערכת]</p>